

Open by Design
Observaties en conclusies pilot OCW

Versie 1.0

Datum 21 december 2018
Status Definitief
Onze referentie

Colofon

Directie	KENNIS
Projectnaam	Pilot Open by Design OCW
Versienummer	1.0
Projectleiders	Maurice Veldhoven Guido Enthoven (Instituut Maatschappelijke Innovatie)
Contactpersoon	M.P. Veldhoven T +31 6 46 84 93 74 m.p.veldhoven@minocw.nl Rijnstraat 50 Den Haag Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

Afdelingsgegevens

Auteurs	Maurice Veldhoven Guido Enthoven (Instituut Maatschappelijke Innovatie)
---------	--

Distributielijst	Deelnemers werksessies pilot Open by Design Pilotgroep Open by Design Stuurgroep DigiS@m en procesmanagement
------------------	--

Dit document mag algemeen verspreid worden. Expliciet doel van deze pilot was het opdoen van kennis rondom open by design. Deze kennis wil OCW graag delen.

Inhoud

	Colofon—2
	Inhoud—3
	Samenvatting—4
1	Inleiding—6
1.1	Aanleiding—6
1.2	Motieven voor openbaarheid—6
1.3	Open by Design—7
2	Pilot Open by Design—8
3	Cases—9
3.1	Beleidstraject (herziening Archiefwet)—9
3.2	Woonhuissubsidies RCE—10
3.3	ADR-rapporten—11
3.4	WOB-proces—12
3.4.1	Persoonlijke beleidsopvattingen—12
3.4.2	Timing—13
3.4.3	Andere manier van werken: vooraf rekening houden met openbaarheid—13
3.4.4	Cultuur—14
3.5	Hotspot monitor, VMBO Maastricht—14
4	Techniek—17
5	Maatschappelijke business case—19
6	Conclusies en vervolgstappen—20
6.1	Conclusies—20
6.2	Stappen 2019—20
7	Deelnemers aan de pilot—22

Samenvatting

De overheid heeft de ambitie om haar informatie steeds meer openbaar te maken. Motieven daarvoor zijn democratie en verantwoording, economie en innovatie en kwaliteit van bestuur. Deze ambitie is terug te zien in bijvoorbeeld de initiatiefwetsvoorstel Wet Open Overheid (WOO), de herziening van de Archiefwet, en rijksbrede programma's als Modernisering Openbaarmaking Overheidsinformatie (MOOI) en Rijk aan Informatie (binnenkort Rijksprogramma Duurzaam Digitale Informatiehuishouding, RDDI). In algemene zin geldt dat de roep vanuit de maatschappij om transparantie steeds luider wordt.

Hierbij valt vaak de term 'open by design'. Dit betekent dat al bij het begin van het proces waarin informatie verwerkt wordt en ontstaat, rekening gehouden wordt met openbaarheid. Daarnaast is open by design relevant bij het ontwerpen van processen omdat dan al rekening gehouden kan worden met openbaarheid van informatie in het proces.

Wat open by design in de praktijk echt betekent en hoe dit te realiseren, is nog relatief onbekend. Daarom is OCW gestart met een pilot Open by Design. Doel van de pilot is experimenteren en leren wat er nodig is om openbaarheid van informatie direct aan het begin van een proces mogelijk te maken. Tevens is in deze pilot verkend welke mogelijkheden er zijn om Open by design in te bouwen in het nieuwe DMS Proza dat bij OCW middels het programma Doorontwikkeling Digitale Informatiehuishouding wordt geïmplementeerd. Inzet is het identificeren van mogelijkheden voor gedeeltelijke implementatie in 2019.

In deze pilot is ervoor gekozen om de verkenning te richten op vier van de in het rapport genoemde 'high value' informatiecategorieën en nog een extra categorie:

1. Beleidsnota's, specifiek ten aanzien van het beleidstraject voor de aanpassing van de Archiefwet
2. Onderzoeksrapporten, specifiek de ADR-rapporten
3. Subsidie-informatie, specifiek de woonhuissubsidies bij de RCE
4. Wob-verzoeken
5. Hotspots, specifiek de hotspot 'VMBO Maastricht'

In deze pilot is voor deze informatiecategorieën uitgewerkt wat 'open by design' zou kunnen betekenen, wat nodig is om te bepalen wanneer deze informatie daadwerkelijk openbaar gemaakt mag worden, wie dit moet bepalen en hoe het informatiesysteem (proza) moet worden ingericht om deze informatie openbaar te maken. De pilot richt zich op de kansen van Open by design bij:

- A. Actieve openbaarmaking (Inregelen en faciliteren specifieke categorieën)
- B. Passieve openbaarmaking (vergemakkelijken van afhandeling Wob-verzoeken).

Algemene conclusies:

- De beweging richting meer transparantie wordt herkend en ondersteund. Er bestaat draagvlak voor de ambitie om openbaarheid waar mogelijk in te regelen in het primair proces.
- Er zijn verschillende informatiecategorieën die zich in potentie lenen voor actieve openbaarmaking (onderzoeksrapporten, sommige beleidsnota's, subsidies, inkoopinformatie, verantwoordingsinformatie).
- De vraagstukken rond actieve en passieve openbaarheid liggen bij het intern beraad en bij de persoonlijke opvattingen daarin:

- Uitzonderingsgronden dienen waar mogelijk vooraf verdisconteerd te worden (bewust markeren van informatie die op grond van WOB/Archiefwet niet openbaar gemaakt kan worden).
- Medewerkers moeten zich bewust zijn van mogelijke openbaarheid van de informatie en daarmee rekening houden bij formulering van tekst. Training en opleiding is wenselijk.
- Timing van openbaarmaking van interne nota's is van groot belang
- Het technisch oormerken of inregelen is mogelijk binnen Proza.
- Richtlijnen en sturing. Om te voorkomen dat verschillende organisatie-onderdelen erg uiteenlopen bij verschillende omgang met openbaarmaking, is overkoepelend beleid op openbaarheid wenselijk.
- Informatiehuishouding op orde is de basis voor open by design, als ook voor privacy by design, informatiebeveiliging by design en archivering by design. De informatiehuishouding is alleen op orde te krijgen als informatie in een structuur opgeslagen is waarmee de context van de informatie duidelijk is. OCW moet een keus maken voor de wijze van structurering.

OCW bekijkt op basis van de geleerde lessen en conclusies wat de vervolgstappen zullen zijn. Ambitie hierbij is de verkenning door te zetten middels praktische toepassingen in Proza. Deze vervolgstappen zullen in 2019 genomen gaan worden.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De overheid heeft de ambitie om haar informatie steeds meer openbaar te maken. Zo zijn de afgelopen jaren stappen gezet op het gebied van het openbaar maken van onderzoeksrapporten en inkoopinformatie. Vanuit de politiek is een initiatiefwetsvoorstel Wet Open Overheid (WOO) aanhangig gemaakt, de herziening van de Archiefwet beoogt mede de transparantie te bevorderen en vanuit departementen is o.a. een programma Modernisering Openbaarmaking Overheidsinformatie (MOOI) en het rijksbrede programma Rijk aan Informatie geïnitieerd, en wordt gewerkt aan een Plan Verbetering Informatiehuishouding Overheden.

In algemene zin geldt dat de roep vanuit de maatschappij om transparantie steeds luider wordt. Het is een onderdeel van de professionaliseringsslag die op dit gebied nodig is. Zeker de jongere generatie kijkt heel anders aan tegen transparantie; die verwacht dat zaken real time beschikbaar zijn. Het is dan ook van belang om na te denken over de mogelijkheden om daar geautomatiseerd in te voorzien. Open by design past in deze beweging.

Daarnaast is er steeds meer aandacht voor openbaarheid in diverse rapporten binnen de overheid. Een voorbeeld is het rapport 'Wel digitaal maar nog niet duurzaam' van de Erfgoedinspectie die aangeeft dat 'het duurzaam toegankelijk beheer van digitale overheidsinformatie nog achter blijft. Hierdoor is het risico dat digitale informatie niet goed vindbaar is, niet juist of niet volledig, nog steeds groot en zullen de departementen niet altijd kunnen voldoen aan regels met betrekking tot openbaarheid en in- en externe verantwoording.' De CIO's van de departementen krijgen in dit rapport de aanbeveling om de digitale duurzaamheid te verbeteren. Het ministerie OCW doet dit middels het programma Doorontwikkeling Digitale Informatiehuishouding in het systeem Proza en de pilot Open by Design.

1.2 Motieven voor openbaarheid

De huidige Wet openbaarheid van bestuur (Wob) bepaalt over actieve openbaarheid: *"Het bestuursorgaan dat het rechtstreeks aangaat, verschaft uit eigen beweging informatie over het beleid, de voorbereiding en de uitvoering daaronder begrepen, zodra dat in het belang is van een goede en democratische bestuursvoering."* In de discussie over openbaarheid worden verschillende motieven genoemd:

1. *Democratie en verantwoording.* Openbaarheid van overheidsinformatie wordt gezien als een democratische plicht. Voor volksvertegenwoordigers is het recht op informatie verankerd in art. 68 Grw, voor burgers is openbaarheid (deels) afdwingbaar via de Wob. Met publiek gefinancierde informatie dient in beginsel ook voor het publiek beschikbaar te zijn. Burgers hebben het recht om te zien wat er met hun belastinggeld gebeurt, welke regels van toepassing zijn, welk beleid in gang wordt gezet, welke vergunningen worden verleend en welke prestaties de overheid levert.
2. *Economie en innovatie.* In een kennissamenleving vormt overheidsinformatie een belangrijke grondstof om nieuwe producten of diensten op te baseren. Veel gebruikte diensten als Buienradar, NS reisplanner en file-informatie zijn voor een belangrijk deel gebaseerd op met

publiek geld gefinancierde data. Jonge start-ups gebruiken data over parkeren, fijnstofemissies of onderwijsprestaties voor het ontwikkelen van nieuwe apps; grote bedrijven investeren in toepassingen van big data.

3. *Kwaliteit bestuur*. Openbaarheid van overheidsinformatie draagt bij aan de controleerbaarheid van overheidshandelen en voorkomt verspilling. In de Verenigde Staten werd in 1914 al geconstateerd 'Sunlight is said to be the best of disinfectants'¹. Het openbaar maken van bonnetjes draagt bij aan een zuinig declareergedrag, het openbaar maken van een MKBA bij grote projecten draagt bij aan een goede afweging bij grote investeringen. Actieve openbaarheid draagt in potentie ook bij aan het terugdringen van dure en bewerkelijke Wob-verzoeken.

De Wet open overheid (Woo) is de beoogd opvolger van de Wob en bevat een aantal bepalingen die gericht zijn op het uitbreiden van de actieve openbaarheid. Open by design kan een van de instrumenten zijn om de doelstellingen van de Woo te realiseren.

1.3 **Open by Design**

Het openbaar maken van overheidsinformatie kan geregeld worden in het primair proces. Dit wordt in de literatuur aangeduid als het principe van 'Open by design'. Op het moment dat actieve openbaarheid beperkt blijft tot het achteraf 'ex post' oormerken van een aantal documenten of datasets die zich lenen voor actieve openbaarmaking, zal de omvang en actualiteit van deze documenten en data altijd beperkt blijven. Bij Open by Design gaat het erom om al bij het begin van het proces waarin informatie verwerkt wordt en ontstaat, rekening te houden met openbaarheid. Daarnaast is Open by Design relevant bij het ontwerpen van processen omdat dan al rekening gehouden kan worden met openbaarheid van informatie in het proces.

¹ Louis Brandeis in 'Other People's Money And How The Bankers Use It' (1914). De VS kent inmiddels een lange traditie van 'Government in the Sunshine Laws'.

2 Pilot Open by Design

Het Ministerie van OCW is met het programma Doorontwikkeling Digitale Informatiehuishouding (DDI) bezig om het huidige workflow/document management systeem (DigiS@m, eDoc) te vervangen door Proza van OpenText. Deze vervanging grijpt OCW aan om de informatiehuishouding door te ontwikkelen en te versterken. Dit vernieuwen van de inrichting van de informatiehuishouding lijkt een ideaal moment om een pilot Open by Design uit te voeren. Deze pilot is vanuit Directie Kennis in samenwerking met het programma DDI uitgevoerd. Doel van de pilot is experimenteren en leren wat er nodig is om openbaarheid van informatie direct aan het begin van een proces mogelijk te maken.

Tevens is in deze pilot verkend welke mogelijkheden er zijn om Open by design in te bouwen in het nieuwe DMS Proza. Inzet is het identificeren van mogelijkheden voor gedeeltelijke implementatie in 2019.

Welke informatie is interessant voor het publiek? Waar heeft de burger of expert wat aan, wat heeft toegevoegde waarde? In het rapport 'Actief openbaar' (KOOP/IMI, 2018) is een aantal categorieën genoemd die zich met voorrang lenen voor actieve openbaarmaking. In het kader van deze pilot is ervoor gekozen om de verkenning te richten op vier van de in het rapport genoemde 'high value' informatiecategorieën en nog een extra categorie:

6. Beleidsnota's, specifiek ten aanzien van het beleidstraject voor de aanpassing van de Archiefwet
7. Onderzoeksrapporten, specifiek de ADR-rapporten
8. Subsidie-informatie, specifiek de woonhuissubsidies bij de RCE
9. Wob-verzoeken
10. Hotspots, specifiek de hotspot 'VMBO Maastricht'

In deze pilot is voor deze informatiecategorieën uitgewerkt wat 'open by design' zou kunnen betekenen, wat nodig is om te bepalen wanneer deze informatie daadwerkelijk openbaar gemaakt mag worden, wie dit moet bepalen en hoe het informatiesysteem (proza) moet worden ingericht om deze informatie openbaar te maken. De pilot richt zich op de kansen van Open by design bij:

- C. Actieve openbaarmaking (Inregelen en faciliteren specifieke categorieën)
- D. Passieve openbaarmaking (vergemakkelijken van afhandeling Wob-verzoeken).

Het Ministerie OCW heeft met deze pilot kennis opgedaan rondom open by design en wil deze kennis graag delen met andere organisaties binnen en buiten de Rijksoverheid.

3 Cases

3.1 **Beleidsstraject (herziening Archiefwet)**

Vanaf 2016 wordt ook gewerkt aan een aanpassing van de Archiefwet waarbij de ambitie is om deze wet aan te passen aan de digitale ontwikkelingen en de behoefte aan transparantie. De overheidsinformatie is in beweging, de laatste jaren zijn onder andere de WHO, de AVG en de Woo ontwikkeld en/of in werking getreden. Een belangrijk onderdeel van de voorgenomen wijziging van de Archiefwet is verkorting van de overbrengingstermijn naar 10 jaar. Per brief van 11 juni heeft de minister aan de Tweede Kamer aangegeven hoe hij de motie Segers wil gaan uitvoeren. De komende maanden zal onderzocht worden wat de gevolgen zijn van de voorgenomen wijziging van de Archiefwet op de openbaarheid van overheidsinformatie.

Bij wijze van gedachteoefening zijn onderdelen van het beleidsproces geanalyseerd op de daarbij behorende documenten. Vervolgens is besproken welke documenten nu reeds openbaar zijn (vetgedrukt), dan wel welke documenten zich zouden kunnen lenen voor actieve openbaarmaking via open by design (gecursiveerd).

Aanleiding		<ul style="list-style-type: none"> • Motie • Regeerakkoord • Kamervragen • Rapport Erfgoed Inspectie
Vorbereiding	<ul style="list-style-type: none"> • Probleemanalyse • Onderzoek • Afstemming • Consultatie 	<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoeksrapport • <i>Startnota</i> • <i>Ambtelijke nota's en notities (excl. persoonlijke beleidsopvattingen)</i> • Email • Correspondentie met BZK • Communicatieplan • Nota's ten behoeve van de minister • Offerte aanvraag • Opdracht/gunning • Vergaderverslagen • Presentaties
Besluitvorming	<ul style="list-style-type: none"> • Interbestuurlijke afstemming • Consultatie 	<ul style="list-style-type: none"> • Internet consultaties • Brief richting Tweede Kamer over aanpak • Agenda's
Uitwerking	<ul style="list-style-type: none"> • Afstemming • Onderzoek 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Uitvoeringstoets</i> • Reacties IPO/VNG

Indiening wet bij parlement		<ul style="list-style-type: none"> • Advies Raad van State • Wetsvoorstel + MvT
Behandeling		
Publicatie		
Implementatie		
Uitvoering		
Evaluatie		

Nota bene: Alles in concept; de tijd ontbrak voor invullen van het hele proces. Een aantal activiteiten uit de voorbereidingsfase worden in de uitwerkingsfase opnieuw ingezet. Opgemerkt wordt dat wetgeving en beleid telkens maatwerk is; er is niet één standaardproces dat telkens doorlopen wordt.

Er bestaan gradaties in de gevoeligheid van overheidsinformatie. Zo kunnen verslagen van ambtelijke overleggen vaak zonder grote problemen openbaar worden gemaakt, maar bijvoorbeeld nota's aan de minister, of nota's ten behoeve van voorportalen van de ministerraad, of vergaderverslagen over de WO, inclusief de financiële gevolgen daarvan, bevatten informatie die niet zomaar openbaar gemaakt kan worden. Hoe dichterbij de politiek, hoe minder informatie openbaar te maken is. De afweging of een stuk over twee weken op de website van OCW staat is een andere afweging dan de inschatting dat iets wellicht ooit via een WOB verzoek opgevraagd zal worden.

Gedurende een beleidsproces worden veel nota's geproduceerd, het is goed denkbaar om delen van dergelijke nota's openbaar te maken. Het vergt wel enige politiek 'fingerspitzengefühl' om goed te kunnen taxeren welke onderdelen van een nota zonder problemen openbaar gemaakt kunnen worden en welke onderdelen als 'persoonlijke beleidsopvatting' in een separate bijlage moeten worden opgenomen. Dat vergt wat van een individuele beleidsmedewerker.

3.2 Woonhuissubsidies RCE

In de procesgang van bijvoorbeeld het toekenningsproces van Woonhuissubsidies zijn een aantal stappen te onderscheiden:

1. Aanvraag, verplichte velden
2. Check op congruentie met Kadaster, Basisregistraties etc. (onder water, niet zichtbaar)
3. Toets op criteria (monument, eigenaar, woonbestemming)
4. Ontvangstbevestiging
5. Vergelijking BAG + MRS, NRF
6. Controle via selecte steekproef en a-selecte steekproef
7. Eventueel herberekening
8. Besluit, berekening, beschikking
9. Opdracht aan NRF om tot uitbetaling over te gaan
10. Verzenden beschikking
11. Archivering

Daarbij kan bepaald worden welke onderdelen van de keten zich lenen voor 'open by design'.

Openbaarmaking van toegekende Woonhuissubsidies zal – indien tot actieve openbaarmaking wordt besloten – waarschijnlijk pas plaats vinden na de

besluitvorming en na het verzenden van de beschikking aan de verzoeker (na stap 10). Bij dit specifieke subsidieproces lijkt dat alleen de beschikking zelf zich leent voor openbaarheid.

De Provincie Gelderland hanteert momenteel voor sommige subsidies een ruimer openbaarheidsregime. Bij sommige regelingen worden ook de subsidie-aanvragen voor het publiek toegankelijk gemaakt. Inzet daarbij is enerzijds een transparante procesgang en verantwoording van publieke middelen en anderzijds het vergroten van het maatschappelijk leervermogen.

Bij de openbaarmaking van beschikkingen van de woonhuissubsidie geldt dat de AVG openbaarheid sterk beperkt. Er mogen immers geen op persoon herleidbare gegevens openbaar gemaakt worden wegens de schending op de privacy. Deze beperking had weggenomen kunnen worden als bij het ontwerp van de woonsubsidie-regeling al de openbaarheid van beschikkingen geregeld zou zijn. In algemene zin lijkt het wenselijk om bij elke nieuwe wetgeving, al aandacht te schenken aan het aspect openbaarheid van informatie.

Afhankelijk van de gekozen informatiecategorie zijn er verschillende partijen die belang hebben bij actieve openbaarmaking. Als het bijvoorbeeld om de openbaarmaking van gegevens over woonhuissubsidies gaat zijn er de volgende partijen in potentie geïnteresseerd:

- Tweede Kamer
- Minister
- Provincies
- Gemeenten
- Federatie Instandhouding Monumenten
- Federatie van Particuliere Eigenaren
- Aspirant kopers monumentale woonhuizen
- Ambtenaren RCE, tbv intern gebruik
- Burger als belastingbetaler

Voor een aantal partijen is geaggregeerde informatie interessant, voor andere partijen is juist meer gedetailleerde informatie (toekenning subsidies op adresniveau) relevant. Er zijn ook tussenvormen denkbaar (subsidies per regio). Denk ook aan aantallen subsidies die goedgekeurd zijn ten opzichte van het aantal ingediende subsidie-aanvragen, het aantal subsidie-aanvragen dat binnen of buiten de wettelijke termijn zijn afgehandeld et cetera. Deze geaggregeerde informatie valt buiten de scope van Open by Design en gaat meer over management informatie uit het proces.

3.3 ADR-rapporten

De Auditdienst Rijk (ADR) is de interne accountant van de rijksoverheid en geeft een verklaring af bij de jaarrekeningen van OCW en oordeel over het financieel beheer. Daarnaast voert de ADR op verzoek van het departement onderzoeken uit op basis van een aanvraag van een directeur of DG. Tijdens het kabinet Rutte 2 waren er verschillende opvattingen over de gewenste mate van transparantie. Op enig moment heeft de toenmalige minister van Financiën besloten om zelf het goede voorbeeld te geven, zijn agenda openbaar te maken en ook de rapporten van de ADR, die onder zijn verantwoordelijkheid werden samengesteld openbaar te maken. De onderzoekagenda van de ADR is niet openbaar.

Bij de intake van een ADR-onderzoek wordt overleg gevoerd met directies over precisering van de onderzoeksvraag. Daarbij komt het element van openbaarheid van de eindrapportage aan de orde. Het concept-rapport wordt aangeboden aan de

betrokken directie. Het management van de betrokken directie krijgt in de rapportage ook altijd ruimte voor een managementreactie, vergelijkbaar met de rapporten van de Algemene Rekenkamer. Hierin kan zij aangeven of zij zich herkent in de bevindingen en kan zij eventueel aangeven of zij met de aanbevelingen aan de slag gaat. In overleg kan besloten worden om een deel van de onderzoeksresultaten – bijvoorbeeld interviewverslagen – niet openbaar te maken. Beslissingen over de formulering in de rapporten worden in de praktijk in samenspraak tussen ADR en de betrokken directies gemaakt, op basis van concepten van de ADR waarbij de professionele verantwoordelijkheid van de ADR uiteindelijk beslissend is bij het eindrapport. Het uitgangspunt bij ieder rapport van de ADR is ‘openbaar tenzij een WOB-uitzonderingsgrond van toepassing is’. De ADR bespreekt dit principe bij de start van een onderzoek met de opdrachtgever. In het geval dat openbaarmaking van een ADR-rapport kan leiden tot politieke risico’s wordt de betrokken DG geïnformeerd. De rapporten worden niet standaard aan de Tweede Kamer gestuurd; afhankelijk van de specifieke context en overwegingen van opportuniteit kan dat wel plaatsvinden.

De rapportagevorm van de ADR is aan verandering onderhevig. Waar voorheen reguliere onderzoeksrapporten werden geproduceerd, wordt steeds meer gewerkt met relatief compacte presentaties in de vorm van enkele tientallen sheets. Daar ligt ook en bewust keuze aan ten grondslag om minder gedetailleerde rapportages af te leveren en vooral te focussen op een aantal kernpunten die aanknopingspunten bieden voor verbetermogelijkheden of vervolgacties.

De automatische openbaarmaking van ADR-rapporten sinds 2016 heeft naar het zich laat aanzien niet geleid tot een afname van het aantal aanvragen voor onderzoek door de ADR. Openbaarmaking van ADR-rapporten heeft tot dusver ook niet geleid tot ophef in de media naar aanleiding van de uitkomsten van de onderzoeken.

3.4 WOB-proces

3.4.1 Persoonlijke beleidsopvattingen

Een belangrijke discussie bij het openbaar maken van overheidsinformatie is de mogelijke aanwezigheid van ‘persoonlijke beleidsopvattingen’. Deze uitzonderingsgrond wordt relatief vaak ingeroepen bij de afhandeling van Wob-verzoeken. In deze pilot gingen veel discussies over de vraag of Open by design de werkbelasting bij afhandeling van een Wob-verzoek zou kunnen verminderen door bijvoorbeeld ex ante een scheiding te maken tussen het relevante feitencomplex (no regret bij openbaarheid) en de persoonlijke adviezen en persoonlijke beleidsopvattingen van medewerkers (niet openbaar)? Is het mogelijk om de uitzonderingsgronden van de Wob te verdisconteren in documentsjablonen? Het ex ante oormerken van persoonsgegevens is relatief gemakkelijk, maar is het mogelijk om persoonlijke beleidsopvattingen vooraf te oormerken?

Bij het nemen van beslissingen over wat persoonlijke beleidsopvattingen zijn en wat niet spelen een aantal overwegingen een rol:

- *Mate van voldragenheid van een stuk.* Een concept met gedachten van een individuele beleidsambtenaar staat vol persoonlijke beleidsopvattingen. Naarmate een het intern beraad omhoog kruipt in de lijn verdampt als het ware de uitzonderingsgrond van persoonlijke beleidsopvattingen. Het niveau van betrokken ambtenaren is daarbij van belang. Indien een stuk geaccordeerd is door directeuren of DG’s, dan zijn de daarin neergelegde opvattingen in beginsel de lijn van het departement en daarmee zijn het niet langer persoonlijke beleidsopvattingen. Op het niveau van directeuren en daarboven worden er ook geen namen weggelakt, omdat het functionarissen

zijn die ook via de Staatsalmanak te vinden zijn. Een kleine uitzondering wordt gevormd voor de persoonlijke cri de coeur die soms met pen op een stuk wordt aangegeven.

- *Aard van de formulering.* Of iets gevoelig is voor openbaarheid hangt sterk samen met formulering. Zodra iets is geformuleerd als een duidelijke persoonlijke opvatting (iets is zeer moeilijk en duur) dan moet de betreffende beleidsmedewerkers geconsulteerd worden. Een meer feitelijke formulering maakt consultatie niet altijd nodig. Zo is er verschil in de taalkundige constructie 'de SG wil...' (waarbij de SG geconsulteerd moet worden of zij deze passage openbaar wil hebben) en 'OCW zet in op...' Geanalyseerde politieke risico's moeten per punt beoordeeld worden op wel/niet openbaarheid. Ook hier is formulering belangrijk. Vaak is bij een opgesomd risico ook een oordeel genoemd.
- *De inschatting van de positie van andere partijen.* Dat is belangrijke informatie voor de minister, maar het is niet passend om eventuele waarschuwingen ook publiekelijk te delen. Het kan de onderhandelingspositie van het departement schaden en gevolgen hebben voor de verdere relatie met de betrokken partij. Dit geldt ook voor overwegingen die raken aan andere beleidstrajecten waarvoor andere departementen verantwoordelijkheid dragen (in casu de onderhandelingen rondom de Woo door BZK).
- *Financiële of juridische risico's* door in de nota een voorschot te nemen op nieuwe financiële of juridische arrangementen. Bij de herziening van de Archiefwet kan bijvoorbeeld een passage opnemen over de toekomst van e-depotdiensten een risico vormen.

3.4.2 *Timing*

Bij het werken met open by design worden beslissingen genomen inzake openbaarheid. Daarbij kan een keuze gemaakt worden in termen van timing en het tijdstip van openbaarmaking, waarbij verschillende momenten denkbaar zijn.

1. Binnen 4 weken
2. Bij de aanbieding van een brief aan de Tweede Kamer
3. Bij overbrenging naar het Nationaal Archief

De aanbieding van een brief aan de Tweede Kamer lijkt een logisch moment te zijn om achterliggende nota's actief openbaar te maken. Dit doet enerzijds recht aan het belang van burgers, stakeholders en volksvertegenwoordigers om beter zicht te krijgen op achterliggende feiten en overwegingen, terwijl tegelijkertijd de bescherming van intern beraad in een beleidsontwikkelingsfase wordt gerespecteerd.

Bij de ontwikkeling van dergelijke sjablonen is het verstandig om ook de verplichtingen uit hoofde van de Archiefwet in te bouwen. Ook daar bestaat de noodzaak om duurzame toegankelijkheid in het al bij de aanmaak van documenten in het systeem in te bouwen. Het achteraf beoordelen op bewaartermijnen is in het digitale tijdperk, gezien de omvang van de documentstromen, niet meer goed mogelijk. Aan de voorkant zul je ook beslissingen moeten nemen over archivering of vernietiging.

3.4.3 *Andere manier van werken: vooraf rekening houden met openbaarheid*

Bij ADR-rapporten worden bewust geen interview verslagen opgenomen omdat daar persoonlijke beleidsopvattingen in staan. Als er uit een interview geciteerd wordt, is dit anoniem en een weergave van feiten. Hier wordt dus al By Design rekening gehouden met openbaarheid. Soortgelijke constructies zijn denkbaar bij beleidsnota's.

Bij de Provincie Zuid-Holland en de gemeente Den Haag worden momenteel niet alleen de besluitenlijsten van Gedeputeerde Staten en de Gemeenteraad openbaar gemaakt, maar ook de achterliggende stukken/ambtelijke adviezen. Bij de totstandkoming ervan wordt gebruik gemaakt van open by design. Indien één van de uitzonderingsgronden van de Wob van toepassing is, worden deze passages voor intern gebruik gearceerd en bij plaatsing op de website uit het document gehaald. Ook de Provincie Gelderland wil de achterliggende ambtelijke stukken openbaar maken. Dit doet zij door een cursus aan te bieden aan de 150 'veelschrijvers' binnen de Provincie. Inzet is om het basisstuk openbaar te maken en persoonlijke adviezen aan de Gedeputeerde of gevoelige informatie op te nemen in een separate bijlage. Op deze manier kan het hoofddocument altijd (actief of passief) openbaar worden gemaakt, terwijl de bijlage gesloten blijft of niet wordt verstrekt. Een Regiekamer doet nog een finale toets op de openbaar te maken stukken. De meeste ambtenaren blijken goed te kunnen werken met deze aanpak.

3.4.4

Cultuur

Het vergt wel enige politiek 'fingerspitzengefühl' om goed te kunnen taxeren welke onderdelen van een nota zonder problemen openbaar gemaakt kunnen worden en welke onderdelen als 'persoonlijke beleidsopvatting' in een separate bijlage moeten worden opgenomen. Dat vergt wat van een individuele beleidsmedewerker. Het vooraf scheiden van persoonlijke beleidsopvattingen zou ook een cultuurverandering vergen. Het vereist discipline van een beleidsmedewerker die nu al vaak niet de moeite neemt om stukken te metadateren. Niemand vult DigiS@m in. Men wordt daar ook niet op aangesproken door MT's.

Vooraf lakken kan plaatsvinden door bij bepaalde passages 'vlaggetjes' te zetten. Daarbij rijst de vraag wie gekwalificeerd is om een dergelijke toetsing te doen. Het is denkbaar dat de betrokken dossierhouder in overleg met een vertegenwoordiger van WJZ (?) en/of Wob-specialist de betreffende nota's scannen.

In voorkomende gevallen zal vooraf een zienswijze gevraagd moeten worden van een derde-belanghebbende indien redelijkerwijs te verwachten is dat deze bezwaar zal maken tegen actieve openbaarmaking.

Op dit moment gaan verschillende organisatie-onderdelen van OCW ook verschillend om met openbaarheid. Als een beleidsnota bijvoorbeeld door twee beleidsdirecties gelakt moet worden vanwege een Wob-verzoek, is het mogelijk dat de ene beleidsdirectie andere delen lakt dan de andere beleidsdirectie. Eenduidige richtlijnen over de wijze van omgaan met openbaarheid is daarom wenselijk.

3.5

Hotspot monitor, VMBO Maastricht

De hotspotmonitor is een interessante casus omdat het hierbij gaat om het zeker stellen van informatie ten behoeve van toekomstige generaties. Het is de vraag of deze informatie ook op onderdelen via actieve openbaarheid beschikbaar gesteld kan worden aan huidige generaties.

Sinds enige tijd wordt in het kader van het waarderings- en selectiebeleid voor archieven gewerkt met een zogenaamde hotspotmonitor. Het Nationaal Archief hanteert de volgende definitie en criteria. Een hotspot is een gebeurtenis of kwestie die zorgt voor een opvallende of intensieve interactie tussen overheid en burgers en/of burgers onderling. Een hotspot voldoet aan een of meer van de volgende criteria:

- Er is sprake van een (schokkende) gebeurtenis of reeks van gebeurtenissen die voor veel maatschappelijke beroering zorgt en waarvoor uitzonderlijk

veel aandacht bestaat in de media. Bijvoorbeeld: de schietpartij in een winkelcentrum in Alphen aan den Rijn (2011); de vuurwerkkramp in Enschede (2000); het neerstorten van vlucht MH17 (2014); het uitbreken van de vogelgriep (2014).

- Er is sprake van een gebeurtenis of kwestie die belangrijke principiële tegenstellingen tussen burgers aan het licht brengt, het debat over de kwestie maakt veel emoties los. Bijvoorbeeld: de discussie over Zwarte Piet (2013 e.v.).
- Er is sprake van een gebeurtenis of kwestie die aanleiding is voor een intensief publiek debat over het functioneren van de Nederlandse overheid. Bijvoorbeeld: het delen van de metadata van telefoonverkeer met de NSA door de AIVD (2014); de Schipholbrand (2005).
- Er is sprake van een politieke kwestie waardoor de positie van de minister of het Kabinet ernstig is bedreigd. Bijvoorbeeld: de fraude met toeslagen door Bulgaren (2013); de nationalisatie van ABN AMRO (2008).

De huidige manier van werken is dat bij een hotspot via zoekvragen in eDoc alle relevante informatie m.b.t. tot de hotspot gevonden wordt. In RM zet de beheerder vervolgens de classificatie van archivering op Bewaren. Daarmee blijft de informatie t.a.v. die hotspot in principe na overdracht aan het NA voor eeuwig bewaard. Het is ook cultureel erfgoed geworden, wat de status Bewaren rechtvaardigt. CEI kan niet bij de emails, dus hier kan de informatie alleen op status Bewaren worden gezet als (na verzoek CEI) de betrokken medewerkers hun mail met informatie t.a.v. de hotspot overzetten naar eDoc.

De context bepaalt altijd welke zoekvragen gesteld moeten worden met welke metadata. Die context verschilt per hotspot. Eén metadata t.a.v. hotspots zal nooit voldoende zijn omdat de context verschilt per hotspot en bepaalt hoe er met de informatie omgegaan moet worden. De 'zwaarte' van een hotspot is alleen door mensen te wegen. Daarnaast gebruiken we als OCW geen standaard metadata. Iedereen kan zijn eigen metadata bepalen waardoor zoeken moeilijker wordt. Bij een besluit om een onderwerp tot hotspot te benoemen, moet eigenlijk ook direct organisatie-breed een afspraak gelden welke standaard metadata gebruikt moet worden.

Bij actief openbaarmaking in het kader van hotspot is een aandachtspunt dat publicatie niet te vroeg mag plaatsvinden. Informatie kan nog politiek gevoelig zijn. Een voorbeeld zijn rapporten waarop nog formeel gereageerd moet worden. Publicatie voor de reactie is te gevoelig.

Op het moment dat de kamer geïnformeerd wordt ten aanzien van een hotspot, zou ook hier een moment kunnen zijn om actief achterliggende informatie actief openbaar te maken.

Lijst informatiecategorieën

In de onderstaande lijst zijn verschillende informatie-categorieën benoemd die relevant zijn in de hotspot VMBO Maastricht. Daarbij is aangegeven of deze informatie passief openbaar (d.w.z. opvraagbaar via een Wob-verzoek, actief openbaar wordt gemaakt, niet openbaar is, of zich wellicht in de toekomst zou kunnen lenen voor actieve openbaarmaking, via open by design.

Nota bene: overal gelden de uitzonderingsgronden van de Wob (persoonsgegevens, veiligheid van de staat, persoonlijke beleidsopvattingen, etc.).

Informatiecategorie	Passief O	Actief O	Niet O	Toekomst O?
Kamerbrief		X		

Onderzoeksrapporten adviescolleges		X		
Verslagen overleg tussen ambtenaren en/of bewindspersonen	X		X	
Bestuurlijk overleg met externe partijen	X		X	X?
Interne nota's	X		X	X?
Email	X		X	
What's-App berichten	X?		X	
Berichtgeving in media		Reeds openbaar		
Burgerbrief			X	
Wob-verzoek en besluit	X	X		
Inspectie-rapport		X		
Informatie over VMBO Maastricht, bij VMBO			X	
Informatie over VMBO Maastricht, bij OCW	X	Deels, bv jaarverslag	X	X?
Verslagen overleg OCW – VMBO Maastricht	X		X	
Onderzoeksrapporten universiteiten en adviesbureau's	X	Deels		X?

Vrijwel alle informatie-categorieën zijn ofwel passief openbaar, ofwel worden nu reeds actief openbaar gemaakt. Dat pleit voor het invlechten van openbaarheidsafwegingen in het primair proces ('open by design').

4 Techniek

De techniek vormt geen belemmering meer maar de uitdaging zit met name bij de organisatie en de werkwijze van de medewerkers. De kracht van Proza is dat het veel gemakkelijker wordt om zaken zelf te beheren. Het wordt eenvoudig om zaken aan te maken en om te metadateren. Dat betekent dat vooral aan de voorkant goed moet worden nagedacht wat we van dit systeem willen. De techniek biedt veel mogelijkheden om privacy by design, maar ook open by design in te bouwen. Open by Design, net als alle ander vormen van 'by design', staat of valt met een goede metadatering. Om goede metadatering mogelijk te maken, is structuur essentieel omdat hiermee informatie in een context wordt geplaatst. De organisatie, in dit geval het ministerie OCW, moet een keus maken hoe deze structuur aan te brengen. Voorbeelden van structurering is het invoeren van procesmanagement met daarachter zaakgericht en zaakgewijs werken. OCW moet nog bewust en actief de keus maken voor de wijze van structurering.

Bij Proza kan de verplichting om te metadateren ingebouwd worden in het systeem; anders kom je niet verder. Sjablonen kunnen zo ingericht worden dat het de medewerker dwingt om een aantal kopjes te behandelen/vullen. Daarnaast kent Proza functionaliteit die suggesties kan doen voor tags (vlaggetjes) en metadata.

Het zou wenselijk zijn om sjablonen te ontwikkelen waardoor hergebruik van informatie mogelijk wordt gemaakt. Dat betekent niet langer alles ontsluiten via pdf's, maar via gestructureerde data en met gebruikmaking van meta-data. Informatie zou voor hergebruik zoveel mogelijk beschikbaar moeten worden in herbruikbare formats, machineleesbaar en als linked open data. Dat betekent bijvoorbeeld dat openbaar te maken stukken zowel in XML/JSON als in PDF formaat gepubliceerd kunnen worden. Bij het XML/JSON formaat zijn dan open by design verschillende tekstvakken aan te roepen, onderscheid in openbare en niet-openbare informatie is dan eenvoudig te maken. Dit maakt de onderdelen binnen een document tevens gestructureerd en sluit aan bij de Wet Hergebruik Overheidsinformatie. Als je immers informatie zo opslaat, is het mogelijk automatisch volledige rapporten te draaien of aggregaties te maken naar gelang de doelgroep en hetgeen wat wettelijk wel/niet mag.

De informatie op Rijksoverheid.nl heeft verschillende bestandsformats. Vaak zijn het gescande documenten, soms zijn ze opgemaakt in OCR. In de rijksbrede richtlijn wordt Adobe aanbevolen. De lakfunctie binnen Adobe is niet 100 % waterdicht. Het format PDF is nauwelijks geschikt voor hergebruik van informatie. Daarbij is het ministerie van AZ als beheerder van de website Rijksoverheid.nl overigens aan zet om tot standaarden en richtlijnen te komen.

De uitzonderingsgronden zou je kunnen gaan vertalen in 'smart rules', bijvoorbeeld via een beslisboom. Een kernvraag hierbij is of het mogelijk is om bepaalde categorieën informatie grofmazig te beoordelen, zodat het te automatiseren is. Dit geldt in ieder geval voor de informatiecategorieën die al actief openbaar zijn. Bij de onderdelen die alleen passief openbaar zijn, kan automatisch labelen helpen bij het markeren van de delen die wel of niet openbaar kunnen worden. Vervolgens is er altijd nog een menselijke beoordeling nodig voor daadwerkelijk openbaarmaking kan plaatsvinden omdat bij deze beoordeling altijd de context en de situatie bekeken moet worden. Op onderdelen kan je zaken laten 'escaleren' door op een hoger niveau een specifieke beslissing te nemen.

Proza kent functionaliteit op het gebied van Artificial Intelligence (Magellan). Deze functionaliteit is een kennissysteem dat geleerd kan worden om te lakken, zelf samenvattingen te maken maar ook om persoonlijke beleidsopvattingen te herkennen, deze te markeren en bij openbaarmaking uit de tekst te filteren. Het systeem leert door bijvoorbeeld WOB-verzoeken uit het verleden in te brengen en aan te geven welke passages in die tijd zijn gelakt. Echt gaan werken met dergelijke AI-tools vergt echter specifieke expertise die het AI-systeem onderhoud en steeds weer voedt. Ondanks dat de AI-tools steeds sterker worden, zal voorlopig altijd nog een menselijke check uitgevoerd moeten worden voordat daadwerkelijke publicatie kan plaatsvinden. AI kan echter wel heel veel werk bij medewerkers wegnemen. Kennis- en exploitatiecentrum Officiële Overheidspublicatie (KOOP) van het ministerie BZK is bezig met Platform Openbare Overheidsinformatie (PLOOI) waarop alle overheidsinformatie te vinden zou moeten zijn. Onderdeel van dit PLOOI platform is www.rijksoverheid.nl. Een overheidsorganisatie kan kiezen om alle openbare documenten op dit platform te publiceren of om de documenten op een eigen platform te publiceren en in PLOOI alleen de links naar deze documenten te plaatsen. OCW heeft hier nog geen keus in gemaakt. Nadeel van PLOOI/rijksoverheid.nl is dat de structuur van het platform centraal gekozen is en niet specifiek passend is voor OCW.

Uiteindelijk is het belangrijk om niet als ministerie OCW alleen tot standaarden te komen ten aanzien van registratie, metadata, publicaties et cetera. Als Rijk moeten we de gezamenlijkheid zoeken en behouden zodat informatie organisatie-overstijgend bruikbaar is.

5 Maatschappelijke business case

Per jaar ontvangt het ministerie ongeveer 100-120 Wob-verzoeken. Op het departement zijn vanuit WJZ ongeveer 6-9 personen betrokken bij de afhandeling van Wob-verzoeken. Het meeste werk gebeurt bij beleidsdirecties; daar vindt naar twee derde tot driekwart van het werk plaats in de vorm van het zoeken naar relevante documenten en het inhoudelijk beoordelen op potentiële openbaarmaking. Hoewel er grote verschillen bestaan tussen de verschillende Wob-verzoeken worden er per verzoek ongeveer 300 pagina's – deels gelakte – informatie verstrekt. Op jaarbasis zou het daarmee gaan om ruim 30.000 pagina's op verzoek verstrekte informatie en in totaal ongeveer 20 fte aan betrokken medewerkers. Uitgaande van de standaard dat de gemiddelde kosten per medewerker van een departement ongeveer € 80.000,- zijn, bedragen de totale kosten voor passieve openbaarheid per departement ongeveer 1,6 mln. euro.

De baten van openbaarheid zijn onder meer het vergroten van de democratische controle, voorkomen verspillingen, vergroten leervermogen en bijsturing ongewenste ontwikkelingen. Het grote bedrag verplicht wel tot zo slim mogelijk inregelen van openbaarheid. Het vroegtijdig labelen van informatie kan in potentie bijdragen aan het effectief afhandelen van Wob-verzoeken. Genoemde kengetallen (nota bene alles op basis van ruwe schattingen) bieden daarmee in beginsel ruimte voor een interessante business-case voor het operationaliseren van 'open by design.'

6 Conclusies en vervolgstappen

6.1 Conclusies

Op basis van de pilot Open by design rond genoemde vijf cases kunnen de volgende algemene conclusies getrokken worden.

- De beweging richting meer transparantie wordt herkend en ondersteund. Er bestaat draagvlak voor de ambitie om openbaarheid waar mogelijk in te regelen in het primair proces.
- Er zijn verschillende informatiecategorieën die zich in potentie lenen voor actieve openbaarmaking (onderzoeksrapporten, sommige beleidsnota's, subsidies, inkoopinformatie, verantwoordingsinformatie).
- De vraagstukken rond actieve en passieve openbaarheid liggen bij het intern beraad en bij de persoonlijke opvattingen daarin:
 - Uitzonderingsgronden dienen waar mogelijk vooraf verdisconteerd te worden (bewust markeren van informatie die op grond van WOB/Archiefwet niet openbaar gemaakt kan worden).
 - Medewerkers moeten zich bewust zijn van mogelijke openbaarheid van de informatie en daarmee rekening houden bij formulering van tekst. Training en opleiding is wenselijk.
 - Timing van openbaarmaking van interne nota's is van groot belang
- Het technisch oormerken of inregelen is mogelijk binnen Proza.
- Richtlijnen en sturing. Om te voorkomen dat verschillende organisatie-onderdelen erg uiteenlopen bij verschillende omgang met openbaarmaking, is overkoepelend beleid op openbaarheid wenselijk.
- Informatiehuishouding op orde is de basis voor open by design, als ook voor privacy by design, informatiebeveiliging by design en archivering by design. De informatiehuishouding is alleen op orde te krijgen als informatie in een structuur opgeslagen is waarmee de context van de informatie duidelijk is. OCW moet een keus maken voor de wijze van structurering.

6.2 Stappen 2019

- Benoemen van drietal informatiecategorieën die als pilot worden ingebouwd in de doorontwikkeling van Proza. Hierbij aansluiten bij de categorieën informatie als benoemd in art. 3.3 van de WOO die actief openbaar dienen te worden gemaakt (bijvoorbeeld onderzoeksrapporten, beleidsnota, subsidies, vergunningen). Hierbij werken met userstories.
- Op kleine schaal experimenteren met openbaarheid van beleidsinformatie, te weten de persoonlijke beleidsopvattingen. Hierbij kan gedacht worden aan een klein wetgevingstraject maar ook aan een hotspot. Idee hierbij is om te experimenteren binnen een Testlab-achtige omgeving
- Inventarisatie van veel gevraagde informatie. Analyse van Wob-verzoeken in de afgelopen jaren, zowel ten aanzien van statistieken als inhoudelijke gronden voor wel/niet openbaar maken. Benoemen aanknopingspunten of typologie om gemakkelijker, gericht en goedkoper veel gevraagde documenten actief openbaar te maken. Bij de analyse betrekken welke doelgroepen behoefte hebben aan welke informatie.

- Verkenning uitvoeren naar nut en noodzaak van aanpassingen in de OCW wetgeving met betrekking tot het openbaarheidsregime.
- Organisatie en cultuur. Inregelen besluitvorming en toetsing. Opleidingen medewerkers, leren van andere overheden en beste praktijken (bijvoorbeeld cursus van de provincie Zuid-Holland voor alle beleidsmedewerkers ten aanzien van het schrijven van nota's.
- Verkennen van de mogelijkheden voor de inzet van Artificiële Intelligentie (AI) bij het lakken van persoonsgegevens of het scannen op persoonlijke beleidsopvattingen. Binnen Proza is het mogelijk om in een testlab te werken met tools als Brava en Magellan, welke als zelflerende systemen in de toekomst werk uit handen kunnen nemen.

7 Deelnemers aan de pilot

De volgende personen hebben deelgenomen aan de themasessies en de bijeenkomsten van de pilot Open by design, waarvoor erkentelijkheid:

- Aad Vermeulen (OCW/FEZ, senior adviseur)
- Anita Groeneveld (OCW/ M&C/I&B, afdelingshoofd)
- Carin Dankier (OCW/ M&C/I&B, beleidsmedewerker)
- Dorothe Albers (OCW/WJZ, afdelingshoofd)
- Eric de Lange (RCE, afdelingshoofd)
- Guido Enthoven (Instituut Maatschappelijke Innovatie)
- Hanneke van der Poel (OCW/BOA, adviseur SG)
- Jan Visser (OCW/O&B, senior document/record manager)
- Machiel de Vries (OCW/WJZ, wetgevingsjurist, juridisch adviseur)
- Margriet van der Pal (OCW/WJZ, wetgevingsjurist, juridisch adviseur)
- Mariska Zwinkels (OCW/Kennis, coördinerend adviseur)
- Marit Vochteloo (OCW/ M&C/ I&B, coördinerend beleidsmedewerker)
- Maurice Veldhoven (OCW/Kennis, adviseur)
- Peter van Leipsig (OCW/O&B, programmamanager DDI)
- Pieter van Koetsveld (OCW/ M&C/ I&B, beleidsmedewerker)
- Pim Kantebeen (OCW/Kennis, adviseur)
- Robert Berkovits (RCE, senior adviseur bedrijfsvoering)
- Ron van Oosterhout (RCE, senior developer)
- Tim Berkelaar (Rijk aan Informatie)
- Tim Krakers (OCW/WJZ, wetgevingsjurist, juridisch adviseur)
- Tjeerd van Wengen (OCW/O&B, beleidsmedewerker architect)
- Tom Kunzler (Open State Foundation)
- Wil Rombout (OCW/O&B, beleidsmedew. informatiehuishouding)